

بررسی پایایی و روایی پرسشنامه سرشت و منش

محبوبه دادفر^۱، *فاضل بهرامی^۲، فرشته دادفر^۳، سیدجلال یونسی^۴

چکیده

هدف: پرسشنامه سرشت و منش برای ارزیابی ابعاد شخصیت که مطابق مدل زیستی- روانی- اجتماعی کلونینگر دارای دو بعد سرشت (شامل نوجویی، آسیب‌پرهیزی، پاداش- وابستگی و پشتکار) و منش (شامل خود- راهبری، همکاری و خود-فراروی) می‌باشد تهیه شده است. هدف این پژوهش بررسی پایایی و روایی این پرسشنامه بود.

روش بررسی: در این پژوهش که از نوع اعتبارسنجی و آزمون‌سازی است، پس از برگردان پرسشنامه به فارسی، فرم‌نهایی آن بر روی ۲۲۰ دانشجو که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند، اجرا گردید. بررسی پایایی پرسشنامه به کمک روش آلفای کرونباخ و بازآزمایی، تأیید روایی آن با بهره‌گیری از تحلیل عاملی چرخش پروماکس، همبستگی درونی مقیاس‌ها و همبستگی سن با مقیاس‌ها با روش پیرسون و مقایسه نمره‌های پرسشنامه بین دو جنس و نیز مقایسه بین فرهنگی با آزمون تی مستقل انجام شد.

یافته‌ها: دامنه ضریب آلفا از ۰/۴۴ برای مقیاس پشتکار تا ۰/۸۱ برای مقیاس خودفراروی به دست آمد. میانگین ضریب‌های به دست آمده ۰/۶۸ و ضریب آلفای کل آزمون ۰/۷۴ بود. دامنه ضریب‌های همبستگی پیرسون به روش بازآزمایی بر روی ۳۱ دانشجو به فاصله دو ماه از ۰/۵۳ برای مقیاس‌های نوجویی و پشتکار تا ۰/۸۲ برای مقیاس آسیب‌پرهیزی و از ۰/۲۴ برای خرده‌مقیاس بی‌نظمی در برابر نظم و ترتیب تا ۰/۸۶ برای خرده‌مقیاس ترس از عدم موفقیت در برابر اعتماد به نفس در نوسان بود. در تحلیل عاملی ۶ عامل به دست آمد. همبستگی بین مقیاس‌های خود- راهبری و آسیب‌پرهیزی ۰/۵۷ و خود- راهبری و همکاری ۰/۴۶ به دست آمد.

نتیجه‌گیری: پرسشنامه سرشت و منش از ویژگی‌های روانسنجی رضایت‌بخش و پایایی و روایی قابل‌قبولی برای استفاده در جمعیت دانشجویان دانشگاه برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: پایایی / روایی / شخصیت / پرسشنامه سرشت و منش

۱- دانشجوی دکترای روانشناسی بالینی دانشگاه علوم پزشکی ایران، کارشناس انسیتو روانپزشکی تهران و مرکز تحقیقات بهداشت روان
۲- دکترای فلسفه و روانشناسی، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی
۳- دانشجوی دکترای زیست‌شناسی دانشگاه علوم و تحقیقات فارس، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور داراب
۴- دکترای روانشناسی بالینی، دانشیار دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی

تاریخ دریافت مقاله: ۸۷/۱۰/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۸/۱۱/۲۶

*آدرس نویسنده مسئول:

تهران، اوین، بلوار دانشجو، بن‌بست کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، گروه معارف

تلفن: ۲۲۱۸۰۰۱۵

*E-mail: f_bahrami @uswr.ac.ir

www.SID.ir

مقدم

تشخیصی اختلالات روانی^{۱۳} با یک نیمرخ واحد نمرات بر اساس پرسشنامه سرشت و منش منطبق است. این مدل برای توصیف و پیش‌بینی سیر بالینی اختلالات روانپزشکی نیز مؤثر است. به نظر می‌رسد این مدل قادر به فراهم کردن تحلیل چندعاملی از شخصیت انسان باشد. ابعاد سرشت و منش در مدل کلونینگر تعامل بین عوامل رشدی و جنبه‌های زیستی شخصیت را ارائه می‌کند. این پرسشنامه قادر به پیش‌بینی جنبه‌های شناختی رفتار و همبسته‌های رفتاری تفاوت‌های فردی در ابعاد شخصیت برای اختلالات روانپزشکی می‌باشد^(۳). این آزمون در تشخیص افتراقی و طرح‌ریزی درمانی اختلالات روانی مفید است. برای مثال خرده‌مقیاس‌های منش برای تشخیص این‌که آیا فرد دارای اختلال شخصیت است تهیه گردیده و خرده‌مقیاس‌های سرشت برای تشخیص انواع سرشت بهنجار و نیز تشخیص افتراقی انواع مقوله‌های اختلالات شخصیتی ساخته شده است. پرسشنامه سرشت و منش همچنین در ارزیابی آسیب‌شناسی روانی همبود کمک‌کننده است. به این دلیل که تفاوت‌های بالینی بین و درون انواع مختلف نشانگان‌های آسیب‌شناسی روانی شامل اختلالات اضطرابی، خلقی و خوردن و همچنین سوء‌مصرف مواد با تفاوت در نیمرخ‌های پرسشنامه سرشت و منش مرتبط است، پاسخ متفاوت به داروهای روان‌گردان شامل داروهای ضد اضطراب و ضد افسردگی به‌طور قوی با متغیرهای سرشتی پرسشنامه سرشت و منش در ارتباط است. بر عکس مقیاس‌های منش به‌عنوان اهدافی برای گسترش روان‌درمانی تخصیص یافته‌اند و در برخی از روان‌درمانی‌ها که در حال حاضر مورد استفاده می‌باشند، به‌کار گرفته می‌شوند^(۴، ۵). پرسشنامه سرشت و منش دارای چندین فرم می‌باشد که در این پژوهش از فرم خودگزارش‌دهی آن که شامل ۲۴۰ سؤال می‌باشد استفاده شده است. این پرسشنامه کاغذ-مدادی است و آزمودنی به صورت بلی یا خیر به سؤال‌های آن پاسخ می‌دهد. سؤالها درباره علائق، تمایلات، نگرشها، واکنش‌های هیجانی، اهداف و ارزشهای فرد می‌باشند. به عبارت دیگر فرد با پاسخ‌گویی به سؤالها، خودش

مدل زیستی روانی اجتماعی شخصیت که توسط کلونینگر ابداع شده است، ساختار زیستی ژنی زیربنایی شخصیت را توصیف می‌کند^(۱). تئوریهای سودمندی در مورد ساختار شخصیت از جمله مدل آیزنک (برون‌گرایی - درون‌گرایی، هیجانی - با ثبات) و مدل ۵ عاملی کاستا و مک‌کری^(۲) (۱۹۹۲) بر اساس آزمون ان.ا.ی.ا.پی.آی.^۳ شامل روان‌نژندی در برابر ثبات هیجانی، برون‌گرایی در برابر درون‌گرایی، بازبودن به تجربه‌ها یا اندیشه‌ها، توافق در برابر تقابل و وجدانی بودن یا گرایش به کار، پیشنهاد شده‌اند. علی‌رغم توانایی این مدل‌ها برای توضیح تفاوت‌های فردی در رفتار و شخصیت، در مورد تعداد یا محتوای ابعاد شخصیت توافقی وجود نداشته است. وانگهی، بسیاری از مدل‌های شخصیت بر پایه این فرض استوارند که ساختارهای فنوتیپی و ژنوتیپی شخصیت مشابه هستند^(۲). به‌هر حال بعد شخصیتی برون‌گرایی از لحاظ ژنتیکی هتروژنوس تلقی شده است که به نظر می‌رسد با این فرضیه در تضاد است. در نتیجه ضروری است که یک تئوری جامع از ساختار شخصیت وجود داشته باشد که هم تأثیرات ژنتیکی و هم محیطی را به حساب بیاورد.

مدل زیستی روانی اجتماعی کلونینگر از شخصیت شامل ابعاد روانی - زیست‌شناختی سرشت و منش است. چهار بعد زیستی ژنی سرشت عبارتند از: نوجویی (ان.اس.)^۴، آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.)^۵، پاداش - وابستگی (آر.دی.)^۶ و پشتکار (بی.اس.)^۷. این ابعاد تصور می‌شود که از نظر ژنتیکی مستقل از یکدیگر، به‌طور متوسط ارثی و در طول زمان پایدار و با ثبات باشند و پاسخ‌های هیجانی خودکار هستند. سه بعد منش که بر پایه تئوریهای رشد اجتماعی، شناختی و شخصیت استوار هستند عبارتند از: خود - راهبری (اس.دی.)^۸، همکاری (سی.ا.)^۹ و خودفراروی (اس.تی.)^{۱۰}. منش به خودپنداره‌ها و تفاوت‌های فردی در اهداف و ارزشها اطلاق می‌گردد که بر انتخاب، تمایلات و معنای آن‌چه که در زندگی فرد تجربه می‌شود تأثیر می‌گذارد. تفاوتها در منش به‌طور متوسط تحت تأثیر یادگیری اجتماعی - فرهنگی قرار دارند. از نظر کلونینگر هر یک از این جنبه‌های شخصیت با یکدیگر در تعامل هستند و بر ایجاد اختلالات رفتاری و هیجانی تأثیر می‌گذارند. همچنین بر ایجاد سازگاری با تجارب زندگی نقش دارند.

پرسشنامه سرشت و منش (تی.سی.آی.)^{۱۱} مدل هفت بعدی کلونینگر را اندازه‌گیری می‌کند و یک مجموعه آزمون است. این مدل هم برای تشخیص و هم پیش‌بینی اختلالات شخصیت مفید است. هر یک از مقوله‌های اختلال شخصیت در ویرایش سوم راهنمای آماری و

- 1- Costa
- 2- Mc Crae
- 3- Neuroticism, Extraversion and Openness Personality Inventory (NEOPI)
- 4- Novelty Seeking(NS)
- 5- Harm Avoidance(HA)
- 6- Reward Dependence(RD)
- 7- Persistence(PS)
- 8- Self-Directedness(SD)
- 9- Cooperativeness(CO)
- 10- Self-Transcendence(ST)
- 11- Temperament and Character Inventory (TCI)
- 12- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder-Third Revised (DSM-III-R)

آزمون از منبع اصلی توزیع کننده تهیه شد. با همکاری اساتیدی که در کشورهای انگلیسی زبان زندگی کرده و با فرهنگ آمریکایی آشنایی دارند، پرسشنامه ترجمه شد. پس از بررسی درستی و اعتبار ترجمه و ویراستاری آن بر اساس نظرات اساتید زبان انگلیسی و زبان فارسی، مجدداً به انگلیسی برگردانده شد. پس از مطابقت نسخه انگلیسی اخیر با نسخه اولیه و تأیید همسانی آنها، بار دیگر به فارسی ترجمه شد. در یک بررسی مقدماتی، ماده‌های آزمون با یک نمونه ۶۵ نفری دانشجوی مورد بررسی قرار گرفت. پس از بررسی نتایج، برای اطمینان از روش نمونه‌گیری و محک دوباره ماده‌ها، در دومین بررسی مقدماتی ۵۰ دانشجوی مورد ارزیابی قرار گرفت و ماده‌های آزمون از نظر میزان دشواری و تطابق فرهنگی نیز مورد توجه قرار گرفت که در پایان طرح مقدماتی با تعیین درصد پاسخگویی صحیح به ماده‌های آزمون، ترتیب ارائه ماده‌ها نیز بررسی شد و فرم نهایی ماده‌ها برای انجام مرحله اصلی پژوهش آغاز شد. نمونه مورد بررسی در این پژوهش شامل ۲۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

برای بررسی پایایی پرسشنامه از دو شیوه همسانی درونی و بازآزمایی استفاده شد. همسانی درونی برای مقیاس‌ها و خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه به‌کار گرفته شد. برای محاسبه پایایی به روش بازآزمایی تعداد ۳۱ دانشجوی انتخاب و آزمون مجدداً با فاصله زمانی ۲ ماه بر روی آنها اجرا گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها روش‌های آماری توصیفی، ضرایب آلفای کرونباخ و همبستگی پیرسون، چرخش پرومکس و آزمون تی به‌کار گرفته شد. کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. انجام گرفت.

به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی، اخذ موافقت‌نامه از شرکت‌کنندگان و محرمانه بودن اطلاعات ارائه شده توسط آزمودنی‌ها؛ توضیح دادن هدف از اجراء پرسشنامه به آزمودنی‌ها؛ دعوت به همکاری از آزمودنی‌هایی که مشخصاً مایل به شرکت در پژوهش باشند؛ تحلیل داده‌ها به صورت کلی و ارائه نتایج به صورت فردی و خصوصی در صورت تقاضای آزمودنی‌ها و علاقه آنها مدنظر قرار گرفت.

یافته‌ها

توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها به شرح زیر بود: ۲۰۴ نفر (۹۳٪) بین ۱۸ تا ۲۵ سال و ۱۶ نفر (۷٪) ۲۵ سال به بالا بودند. میانگین سنی آزمودنی‌ها ۲۱/۸ سال و انحراف معیار ۳/۵۶ بود. ۸۱ نفر از آنها مرد (۳۷٪) و ۱۳۹ نفر زن (۶۳٪)، ۱۹۷ نفر مجرد (۸۹٪) و ۲۳ نفر متأهل (۱۱٪) بودند. از نظر سطح تحصیلات ۹۴٪

را توصیف می‌کند. پرسشنامه دارای دو مقیاس سرشت و منش (۷ عامل) و ۲۵ خرده‌مقیاس است که ۱۲ خرده‌مقیاس مربوط به سرشت و ۱۳ خرده‌مقیاس مربوط به منش می‌باشد. مقیاس‌ها وزن مساوی ندارند. نحوه نمره‌گذاری پرسشنامه سرشت و منش ساده و راحت است. هر یک از خرده‌مقیاس‌ها دارای سئوالهایی است. به هر کدام از سئوالها یک نمره تعلق می‌گیرد و نمره هر یک از ابعاد، از مجموع نمرات خرده‌مقیاس‌های آن بعد به دست می‌آید. طراحی سئوال‌ها به گونه‌ای است که با توجه به محتوای عبارت، پاسخ صحیح و غلط می‌تواند موجب افزایش نمره در یک مقیاس گردد. این طراحی بدین منظور صورت می‌گیرد که تأثیر پاسخ‌دهی ردیفی را در نتایج کاهش دهد. مقیاس‌ها دارای تعداد یکسانی از سئوال‌ها نیستند.

مقیاس‌های این پرسشنامه از ترکیب برداشت منطقی و روش‌های آماری تحلیل عوامل که طی چند سال گذشته در پژوهش‌های گسترده بر روی نمونه‌های مختلف، پایایی و روایی خوبی را نشان داده‌اند به دست آمده‌اند (۱، ۲، ۶-۲۰).

یک مطالعه مقدماتی در جمعیت دانشجویی توسط کاویانی و حق‌شناس (۱۳۸۲) بر روی فرم ۱۲۵ سئوالی پرسشنامه سرشت و منش در شهرهای تهران و شیراز انجام شده است که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد: عامل سن بین دو جنس (مرد و زن) در هر یک از نمونه‌های دو شهر مورد مطالعه و نیز در نمونه کل، به طور معناداری متفاوت بود. برای عامل شهر یک اثر اصلی به دست آمد ($P < 0.001$) و $F(15, 227) = 7.0$. تحلیل‌های واریانس تک‌عاملی نشان داد که نمرات مقیاس‌های نوجویی، همکاری، خود-راهبری و خودفرآوری بین دو شهر از نظر آماری تفاوت معنادار دارد. نمونه تهرانی نسبت به نمونه شیرازی از نمرات بیشتری در ابعاد آسیب‌پرهیزی، همکاری و خود-راهبری برخوردار بود، در حالی که نمونه شیراز نسبت به نمونه تهرانی نمرات بیشتری در نوجویی و خود-فرآوری داشت. در سایر ابعاد، دو نمونه میانگین نمرات تقریباً مشابهی را نشان دادند. ضریب پایایی پرسشنامه بین نمرات به دست آمده از آزمون و نمرات بازآزمون ۲۰ نفر از آزمودنی‌ها به این شرح بود: نوجویی ۰/۹۶؛ آسیب‌پرهیزی ۰/۹۱؛ پاداش-وابستگی ۰/۶۱؛ پشتکار ۰/۷۶؛ همکاری ۰/۹۵؛ خود-راهبری ۰/۸۵ و خود-فرآوری ۰/۸۸ (۲۱).

روش بررسی

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های اعتبارسنجی و آزمون‌سازی می‌باشد. این پژوهش در چند مرحله انجام گرفت. نخست پرسشنامه، پاسخ‌نامه، کلید نمره‌گذاری، دفترچه راهنما و نیم‌رخ

آر.دی. ۳۰ با عامل پنجم، ان.اس. ۳۰، آر.دی. ۱۰ و اس.دی. ۴۰ با عامل ششم منطبق هستند. عامل اول ۲۲/۹ درصد، عامل دوم ۱۰ درصد، عامل سوم ۷/۲ درصد، عامل چهارم ۷ درصد، عامل پنجم ۵/۲ درصد، عامل ششم ۴/۴ درصد و کل عوامل فوق ۵۶/۷ درصد واریانس کل را تبیین می‌کنند.

جدول ۱ - همسانی درونی و پایایی بازآزمایی مقیاس و خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش

مقیاس‌ها و خرده‌مقیاس‌ها	ضریب آلفا	بازآزمایی
نوجویی (NS)	۰/۵۰	۰/۵۳**
آسیب‌پرهیزی (HA)	۰/۷۹	۰/۸۲**
پاداش - وابستگی (RD)	۰/۷۴	۰/۶۸**
پشتکار (PS)	۰/۴۴	۰/۵۳**
خود - راهبری (SD)	۰/۷۵	۰/۷۹**
همکاری (CO)	۰/۷۶	۰/۷۶**
خودفراروی (ST)	۰/۸۱	۰/۷۴**
اکتشافی - هیجان‌پذیری در برابر انعطاف‌پذیری محافظه‌کارانه (NS _۱)		۰/۷۷
تکانشوری در برابر تأمل کردن (NS _۲)		۰/۶۰**
دست‌و‌لبازی در برابر خودداری (NS _۳)		۰/۷۳**
بی‌نظمی در برابر نظم و ترتیب (NS _۴)		۰/۲۴
نگرانی - بدبینی در برابر خوش‌بینی نامحدود (HA _۱)		۰/۷۳**
ترس از عدم موفقیت در برابر اعتماد به نفس (HA _۲)		۰/۸۶**
کمرویی در حضور غریبه‌ها در برابر عدم کمرویی (HA _۳)		۰/۶۲***
خستگی ناپذیری در برابر خستگی‌پذیری (HA _۴)		۰/۵۸**
احساساتی بودن در برابر عدم حساسیت (RD _۱)		۰/۳۹**
دل‌بستگی در برابر گسستگی (RD _۲)		۰/۴۹**
وابستگی در برابر استقلال (RD _۳)		۰/۶۷**
مسئولیت‌پذیری در برابر سرزنش کردن (SD _۱)		۰/۶۶**
هدفمندی در برابر بی‌هدفی (SD _۲)		۰/۷۱**
استعداد در برابر بی‌تدبیری (SD _۳)		۰/۵۸**
خودپذیری در برابر جدال با خود (SD _۴)		۰/۶۶**
روشن‌نگر ذاتی در برابر عادات بد (SD _۵)		۰/۵۹**
پذیرش اجتماعی در برابر عدم تحمل اجتماعی (CO _۱)		۰/۷۴**
همدلی در برابر بی‌علاقگی اجتماعی (CO _۲)		۰/۵۸**
یاری رسانیدن در برابر یاری نرسانیدن (CO _۳)		۰/۴۷**
رحم در برابر انتقام (CO _۴)		۰/۷۶**
هوشیاری یکپارچه در برابر مزیت خدمت به خود (CO _۵)		۰/۳۳
خودفراموشی خلاق در برابر تجربه خودآگاهی (ST _۱)		۰/۷۵**
فراشخصی در برابر خودانزوایی (ST _۲)		۰/۳۱
پذیرش روحانی در برابر مادی‌گرایی منطقی (ST _۳)		۰/۶۵**

*همبستگی با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵؛ **همبستگی با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱؛ ***همبستگی با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱

دانشجوی کارشناسی، ۵٪ دانشجوی فوق‌لیسانس و ۱٪ دانشجوی دکترا بودند. ۴۳/۶٪ از دانشجویان در رشته مددکاری، ۱۵/۹٪ فیزیوتراپی، ۱۵/۵٪ رشد و پرورش پیش‌دستانی، ۷/۷٪ گفتاردرمانی، ۶/۴٪ کاردرمانی، ۵٪ روانشناسی و مشاوره و ۵/۹٪ در سایر رشته‌ها مشغول به تحصیل بودند. میانگین زمان تکمیل پرسشنامه ۴۳/۶ دقیقه و انحراف معیار ۹/۹۱ بود.

جدول (۱) همسانی درونی و پایایی بازآزمایی مقیاس و خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود همسانی درونی مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ از ۰/۴۴ برای پشتکار (پی.اس.) تا ۰/۸۱ برای خودفراروی (اس.تی.) در نوسان بود. همچنین همسانی درونی مقیاس‌ها با پرسشنامه سرشت و منش $\alpha=0/58$ و خرده‌مقیاس‌ها با کل پرسشنامه سرشت و منش $\alpha=0/74$ به دست آمد. پایایی بازآزمایی برای مقیاس‌ها از ۰/۵۳ برای نوجویی (ان.اس.) و پشتکار (پی.اس.) تا ۰/۸۲ برای آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.) و برای خرده‌مقیاس‌ها از ۰/۲۴ برای ان.اس. ۴۰ تا ۰/۸۶ برای اچ.ای. ۲۰ در نوسان بود.

جدول (۲) ساختار عاملی خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌گردد ۲۵ خرده‌مقیاس به ۶ عامل کاهش یافته است. لذا برای تبیین همبستگی‌ها برای خرده‌مقیاس‌ها ۶ عامل لازم است. بارهای عاملی همبستگی متغیرها با عوامل را نشان می‌دهند. بارهای بزرگتر از ۰/۴ به صورت پررنگ نشان داده شده است. ملاک‌های در نظر گرفته شده برای استخراج عامل‌ها عبارت بودند از: ارزش ویژه یک و بالاتر، نسبت واریانس تبیین‌شده برای عوامل، نمودار چرخش یافته ارزش‌های ویژه، بار عاملی هر مقیاس در ماتریس عاملی و ماتریس چرخش یافته دست‌کم ۰/۴.

بررسی خرده‌مقیاس‌ها نشان می‌دهد که خرده‌مقیاس‌های ان.اس. ۱۰، اچ.ای. ۱ تا اچ.ای. ۴، آر.دی. ۴، اس.دی. ۱۰ تا اس.دی. ۳، سی.ا. ۳ و عامل اول، ان.اس. ۴۰، اس.دی. ۱، اس.دی. ۳، سی.ا. ۱ تا سی.ا. ۵ و اس.تی. ۱ در عامل دوم، ان.اس. ۲، ان.اس. ۴، پی.اس. ۰، اس.دی. ۱ تا اس.دی. ۳، اس.دی. ۵ و اس.تی. ۱ در عامل سوم، اس.تی. ۱ تا اس.تی. ۳ در عامل چهارم، آر.دی. ۳، آر.دی. ۴، سی.ا. ۲ و سی.ا. ۳ در عامل پنجم، ان.اس. ۳، آر.دی. ۱ و اس.دی. ۴ در عامل ششم دارای بزرگ‌ترین بارها هستند. ان.اس. ۱۰، اچ.ای. ۱ تا اچ.ای. ۴ با عامل اول سی.ا. ۱، سی.ا. ۴ و سی.ا. ۵ با عامل دوم، ان.اس. ۲، پی.اس. ۰ و اس.دی. ۴ با عامل سوم، اس.تی. ۲ و اس.تی. ۳ با عامل چهارم،

جدول ۲- ساختار عاملی خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش

عوامل						خرده‌مقیاس‌ها
F _۱	F _۵	F _۴	F _۲	F _۳	F _۶	
۰/۲۰۲	۰/۳۴۱	۰/۳۵۷	۰/۰۳۲	-۰/۰۲۶	-۰/۰۱۶	اکتشافی - هیجان‌پذیری در برابر انعطاف‌پذیری محافظه‌کارانه (NS _۱)
۰/۲۰۱	-۰/۰۱۰	۰/۰۰۸	-۰/۶۸۶	-۰/۳۲۳	۰/۳۸۰	تکانشوری در برابر تأمل کردن (NS _۲)
۰/۵۳۹	-۰/۰۷۴	-۰/۳۶۲	-۰/۳۴۵	۰/۰۲۵	-۰/۳۰۱	ولخرجی - دست‌ودلبازی در برابر خودداری (NS _۳)
-۰/۲۶۴	-۰/۰۴۰	۰/۳۷۴	۰/۵۸۳	۰/۴۳۹	-۰/۰۰۲	بی‌نظمی در برابر نظم و ترتیب (NS _۴)
۰/۲۷۵	-۰/۱۰۰	-۰/۱۰۴	-۰/۲۷۵	-۰/۱۸۹	۰/۷۰۱	نگرانی - بدبینی در برابر خوش‌بینی نامحدود (HA _۱)
-۰/۱۹۸	۰/۰۹۳	-۰/۰۴۷	-۰/۰۹۶	-۰/۰۱۵	۰/۷۱۱	ترس از عدم موفقیت در برابر اعتماد به نفس (HA _۲)
۰/۰۹۳	-۰/۰۵۴	-۰/۱۲۲	-۰/۳۰۸	-۰/۲۹۲	۰/۷۴۲	کمرویی در حضور غریبه‌ها در برابر عدم کمرویی (HA _۳)
۰/۲۷۲	-۰/۳۵۸	-۰/۰۶۹	-۰/۳۸۸	-۰/۲۲۹	۰/۶۵۷	خستگی ناپذیری در برابر خستگی‌پذیری (HA _۴)
۰/۵۶۸	-۰/۰۵۱	۰/۱۸۴	-۰/۰۳۶	۰/۳۵۱	۰/۱۲۲	احساساتی بودن در برابر عدم حساسیت (RD _۱)
۰/۰۸۴	۰/۷۷۰	۰/۱۰۲	۰/۰۷۳	۰/۱۶۸	-۰/۱۷۲	دل‌بستگی در برابر گسستگی (RD _۲)
-۰/۰۱۹	۰/۵۳۶	۰/۰۳۶	-۰/۱۱۴	۰/۰۴۵	۰/۴۰۹	وابستگی در برابر استقلال (RD _۳)
-۰/۰۸۸	۰/۱۴۷	۰/۲۷۳	۰/۷۳۶	۰/۱۸۴	-۰/۱۲۱	پشتکار (PS)
-۰/۲۱۳	۰/۲۰۸	۰/۰۲۶	۰/۵۳۷	۰/۵۱۱	-۰/۶۰۴	مسئولیت‌پذیری در برابر سرزنش کردن (SD _۱)
-۰/۲۶۳	۰/۰۶۲	۰/۳۱۱	۰/۶۵۸	۰/۳۸۳	-۰/۴۸۳	هدفمندی در برابر بی‌هدفی (SD _۲)
-۰/۱۲۱	۰/۱۲۱	۰/۰۶۲	۰/۵۷۸	۰/۵۱۲	-۰/۵۸۰	استعداد در برابر بی‌تدبیری (SD _۳)
-۰/۶۵۱	-۰/۱۶۸	-۰/۱۶۳	-۰/۰۰۶	۰/۱۷۹	-۰/۱۳۶	خودپذیری در برابر جدال با خود (SD _۴)
۰/۱۵۸	-۰/۰۵۸	۰/۱۹۶	۰/۵۴۱	۰/۲۵۹	-۰/۳۲۸	روشن‌نگر ذاتی در برابر عادات بد (SD _۵)
-۰/۱۰۵	۰/۳۲۹	۰/۱۱۲	۰/۲۵۲	۰/۷۰۲	-۰/۳۱۹	پذیرش اجتماعی در برابر عدم تحمل اجتماعی (CO _۱)
۰/۰۱۴	۰/۴۳۷	۰/۲۳۵	۰/۲۶۳	۰/۴۵۸	-۰/۴۱۸	همدلی در برابر بی‌علاقگی اجتماعی (CO _۲)
-۰/۱۹۲	۰/۵۷۴	۰/۲۰۹	۰/۱۹۲	۰/۵۸۲	-۰/۱۵۰	یاری رسانیدن در برابر یاری نرسانیدن (CO _۳)
-۰/۰۸۳	۰/۰۶۰	۰/۲۵۵	۰/۲۹۱	۰/۷۷۰	-۰/۱۰۷	رحم در برابر انتقام (CO _۴)
۰/۰۷۹	۰/۱۱۰	۰/۰۶۳	۰/۳۳۳	۰/۶۲۲	-۰/۰۹۷	هوشیاری یکپارچه در برابر مزیت خدمت به خود (CO _۵)
-۰/۰۰۴	۰/۰۵۲	۰/۷۲۷	۰/۴۹۵	۰/۴۳۷	-۰/۰۹۵	خودفراموشی خلاق در برابر تجربه خودآگاهی (ST _۱)
۰/۰۴۱	۰/۱۶۹	۰/۷۰۳	۰/۰۹۸	۰/۰۸۷	-۰/۱۵۷	فراشخصی در برابر خودانزوایی (ST _۲)
۰/۰۱۹	۰/۰۹۸	۰/۸۰۴	۰/۳۰۴	۰/۲۱۴	-۰/۱۶۰	پذیرش روحانی در برابر مادی‌گرایی منطقی (ST _۳)

بارهای عاملی بالاتر از ۰/۴۰ به صورت پررنگ نشان داده شده‌اند

ضرایب همبستگی مقیاس‌های هفت‌گانه سرشت و منش با هم و سن در جدول ۳ نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقیاس خود-راهبری (اس.دی.) با مقیاس آسیب‌پرهیزی (اچ.ا، ۰/۰۱، $r = ۰/۵۷۷, P < ۰/۰۱$) و مقیاس همکاری (سی.ا،) با مقیاس خودراهبری (اس.دی.) ($r = ۰/۴۶۵, P < ۰/۰۱$) همبستگی مثبت دارد. سن با مقیاس‌های پشتکار (پی.اس.) ($r = ۰/۱۶۴, P < ۰/۰۵$) و خودراهبری (اس.دی.) ($r = ۰/۱۵۹, P < ۰/۰۵$) همبستگی مثبت معنادار دارد. نتایج پژوهش نشان داد که در بین دو گروه دانشجویان مرد و زن در مقیاس خودفراروی (اس.تی.) ($t = -۳/۱۰, P \leq ۰/۰۲$) و خرده‌مقیاس‌های مسئولیت‌پذیری در برابر سرزنش کردن (اس.دی.) ($t = ۱/۹۶, P \leq ۰/۰۴۶$)، خودفراموشی خلاق در برابر تجربه خودآگاهی (اس.تی.)

ضرایب همبستگی مقیاس‌های هفت‌گانه سرشت و منش با هم و سن در جدول ۳ نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقیاس خود-راهبری (اس.دی.) با مقیاس آسیب‌پرهیزی (اچ.ا، ۰/۰۱، $r = ۰/۵۷۷, P < ۰/۰۱$) و مقیاس همکاری (سی.ا،) با مقیاس خودراهبری (اس.دی.) ($r = ۰/۴۶۵, P < ۰/۰۱$) همبستگی مثبت دارد. سن با مقیاس‌های پشتکار (پی.اس.) ($r = ۰/۱۶۴, P < ۰/۰۵$) و خودراهبری (اس.دی.) ($r = ۰/۱۵۹, P < ۰/۰۵$) همبستگی مثبت معنادار دارد. نتایج پژوهش نشان داد که در بین دو گروه دانشجویان مرد و زن در مقیاس خودفراروی (اس.تی.) ($t = -۳/۱۰, P \leq ۰/۰۲$) و خرده‌مقیاس‌های مسئولیت‌پذیری در برابر سرزنش کردن (اس.دی.) ($t = ۱/۹۶, P \leq ۰/۰۴۶$)، خودفراموشی خلاق در برابر تجربه خودآگاهی (اس.تی.)

اس.تی.) ($t = -۲/۹۵, P \leq ۰/۰۰۷$) و پذیرش روحانی در برابر مادی‌گرایی منطقی (اس.تی.) ($t = -۲/۱۴, P \leq ۰/۰۳۳$) تفاوت معناداری وجود دارد. جدول ۴ مقایسه بین فرهنگی دانشجویان آمریکایی و دانشجویان پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود میانگین مقیاس‌های نوجویی (ان.اس.)، آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.) و خودفراروی (اس.تی.) در دانشجویان ایرانی در مقایسه با دانشجویان آمریکایی بالاتر است و این تفاوت از نظر آماری معنادار است. در حالی که میانگین مقیاس‌های پاداش-وابستگی (آر.دی.)، پشتکار (پی.اس.)، خود-راهبری (اس.دی.) و همکاری (سی.ا،) در دانشجویان آمریکایی به‌طور معناداری بالاتر از دانشجویان ایرانی است.

جدول ۳- ضرایب همبستگی مقیاس‌های هفت‌گانه سرشت و منش با هم و سن

سن	ST	CO	SD	Per	RD	HA	NS
							۱
						۱	-۰/۰۵۷
				۱	۰/۱۳۸*		۰/۱۲۲
				۰/۰۴۷			-۰/۲۲۲**
			۱	۰/۳۶۹**	-۰/۰۷۳	۰/۵۷۷**	-۰/۱۰۵
		۱	۰/۴۶۵**	۰/۲۲۲**	۰/۲۹۸**	-۰/۲۹۲**	-۰/۰۱۲
	۱	۰/۳۴۳**	۰/۳۰۲**	۰/۲۹**	۰/۱۴۵*	-۰/۲۰۹**	۰/۰۱۳
۱	۰/۰۵۲	۰/۰۴۶	۰/۱۵۹*	۰/۱۶۴*	-۰/۰۲	-۰/۰۵۷	۰/۰۱۴

* همبستگی با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵؛ ** همبستگی با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱؛ همبستگی‌های بالاتر از ۰/۴۰ پررنگ شده‌اند.

وجود دارد. مقیاس پشتکار (پی.اس.) در این پرسشنامه منطبق با آر.دی.۲ در اولین فرم‌های پرسشنامه شخصیتی سه بعدی (تی.پی.کیو) است (۲۲). ضریب آلفای به دست آمده توسط کلونینگر و همکاران (۱۹۹۳) و همچنین و شوراکیک و همکاران (۱۹۹۳) برای مقیاس پشتکار ۰/۶۵ بود (۴، ۲۳) که نشان می‌دهد همسانی درونی این مقیاس به طور کلی ضعیف است، نه این که مسائل مربوط به موضوعات ترجمه شده و یا نحوه ترجمه سؤال‌های این مقیاس، دلیل ضریب پایین به دست آمده در پژوهش حاضر باشد. ضریب آلفای پایین این مقیاس می‌تواند به دلیل تعداد کم سؤال‌های آن باشد.

پژوهش حاضر نشان داد که فرم ایرانی پرسشنامه سرشت و منش پایایی بازآزمایی بالایی دارد که از ۵۳/۰ برای مقیاس‌های نوجویی (ان.اس.) و پشتکار (پی.اس.) تا ۸۲/۰ در آسیب‌پرهیزی (اچ.ا.ی.) در نوسان بود. هم چنین برای خرده‌مقیاس‌ها نیز پایایی بازآزمایی بالا یا متوسط به جز برای خرده‌مقیاس‌های بی‌نظمی در برابر نظم و ترتیب (ان.اس.۴) ۰/۲۴، هوشیاری یکپارچه در برابر مزیت خدمت به خود (سی.ا.۵) ۰/۳۳ و فراشخصی در برابر خودانزوایی (اس.تی.۲) ۰/۳۱ مشاهده گردید. پایایی بازآزمایی مشابهی نیز توسط کلونینگر و همکاران (۱۹۹۳) گزارش شده است (۴). ضرایب همبستگی بالا در پژوهش حاضر بدان معنی است که نتایج آزمون‌ها با گذشت زمان پایا می‌ماند و دستخوش دگرگونی‌های اساسی نمی‌شود. با توجه به اینکه پایایی مقیاس‌ها برای هفت بعد سنجش شده در پرسشنامه سرشت و منش بالا می‌باشد، پایین بودن پایایی برخی خرده‌مقیاس‌ها (ان.اس.۴، سی.ا.۵ و اس.تی.۲) به‌عنوان یک مشکل اساسی مطرح نبوده و آنچنان مؤثر نمی‌باشد. به این دلیل که کلیه نتیجه‌گیری‌های

جدول ۴- مقایسه مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش در دانشجویان آمریکایی (n=۳۰۰) و دانشجویان ایرانی (n=۲۲۰) با استفاده از آزمون تی مستقل

مقیاس‌ها و خرده‌مقیاس‌ها	دانشجویان آمریکایی					دانشجویان ایرانی *				
	مقدار	میانگین انحراف معیار				مقدار	میانگین انحراف معیار			
نوجویی (NS)	۱۹/۲	۶	۲۰/۳	۳/۶۸	۰/۰۱	۳/۶۸	۲۰/۳	۳/۶۸	۰/۰۱	
آسیب‌پرهیزی (HA)	۱۲/۶	۶/۸	۱۵/۱	۶/۷	<۰/۰۰۱	۶/۷	۱۵/۱	۶/۷	<۰/۰۰۱	
پاداش-وابستگی (RD)	۱۵/۵	۴/۴	۱۳/۶	۳/۲۹	<۰/۰۰۱	۳/۲۹	۱۳/۶	۳/۲۹	<۰/۰۰۱	
پشتکار (PS)	۵/۶	۱/۹	۴/۸۰	۱/۷۵	<۰/۰۰۱	۱/۷۵	۴/۸۰	۱/۷۵	<۰/۰۰۱	
خود-راهبری (SD)	۳۰/۷	۷/۵	۲۶	۶/۱۷	<۰/۰۰۱	۶/۱۷	۲۶	۶/۱۷	<۰/۰۰۱	
همکاری (CO)	۳۲/۳	۷/۲	۲۹/۲	۶/۰۷	<۰/۰۰۱	۶/۰۷	۲۹/۲	۶/۰۷	<۰/۰۰۱	
خودفراروی (ST)	۱۹/۲	۶/۳	۲۱/۶	۵/۲۸	<۰/۰۰۱	۵/۲۸	۲۱/۶	۵/۲۸	<۰/۰۰۱	

بحث

در این پژوهش فرم ایرانی پرسشنامه سرشت و منش به نحو موفقیت‌آمیزی تهیه گردید. بررسی دقیق عبارات مورد استفاده در فرم اصلی انگلیسی پرسشنامه سرشت و منش نشان داد که برای استفاده از آنها در فرهنگ کنونی ایرانی هیچ مشکلی وجود ندارد. این نتیجه‌گیری، به‌واسطه برگرداندن موفقیت‌آمیز از فرم ایرانی به فرم انگلیسی گرفته شده است. این یافته‌ها به همراه تطابق همسانی درونی بالای مقیاس‌ها، پایایی بازآزمایی، ساختار عاملی، همبستگی بین مقیاس‌ها و خرده‌مقیاس‌ها، پژوهشگران و متخصصان بالینی را به استفاده از فرم ایرانی تی.پی.اس.آی تشویق می‌کند.

در این مطالعه مشخص شد که فرم ایرانی پرسشنامه سرشت و منش دارای ثبات و پایایی است و همانند مثل نمونه آمریکایی، همسانی درونی بالایی برای همه مقیاس‌ها به جز پشتکار (پی.اس.) نشان داد. در پرسشنامه سرشت و منش برای مقیاس پشتکار (پی.اس.) ۸ سؤال

آسیب‌پرهیزی (ا.چ.ای.) و خود-راهبری (اس.دی.) نیز همبستگی بالایی مشاهده شد.

مطابق نتایج این تحقیق عامل سن با مقیاس پشتکار (پی.اس.) و خود-راهبری (اس.دی.) همبستگی نشان داد. لذا سن به‌عنوان متغیر مستقل بر متغیرهای وابسته تأثیر داشته و سرشت و منش هر دو تحت تأثیر سن قرار می‌گیرند. طبق نظریه کلونینگر (۱۹۸۶) و کلونینگر و همکاران (۱۹۹۳) مقیاس‌های سرشت بیشتر تحت تأثیر عوامل زیستی و ژنتیک قرار دارند، در حالی که مقیاس‌های منش از یادگیری‌های اجتماعی-فرهنگی تأثیر می‌پذیرند (۱، ۲۲). طبق این فرض، ارتباط بین تغییرات سن و نمره مقیاس سرشت پشتکار (پی.اس.)، تأمل‌برانگیز است، ولی ارتباط بین تغییرات سن و نمره مقیاس منش خود-راهبری (اس.دی.) تبیین‌پذیر جلوه می‌کند. لذا با گذشت زمان و افزون شدن آموزه‌های زندگی در ابعاد اجتماع و تعامل با محیط، می‌توان شاهد تغییرات در منش بود. در پژوهش کاویانی و حق‌شناس (۱۳۸۲) به نظر نمی‌رسد که تفاوت‌ها در عامل سن ناشی از اختلاف میانگین‌ها باشد، چراکه میانگین‌ها در مورد هر دو شهر و نیز در کل شبیه بود. لیکن به نظر می‌رسد که نوع پراکندگی (تفاوت انحراف معیارها و نیز دامنه تغییرات) منجر به تفاوت‌های سنی معناداری شده باشد (۲).

این مطالعه نشان داد که جنسیت به‌طور معناداری بر روی بعضی از ابعاد پرسشنامه سرشت و منش تأثیر می‌گذارد، به نحوی که دانشجویان زن در مقایسه با دانشجویان مرد در مقیاس خودفراروی (اس.تی.) و خرده‌مقیاس‌های خودفراموشی در برابر تجربه خودآگاهی (اس.تی.۱) و پذیرش روحانی در برابر مادی‌گرایی منطقی (اس.تی.۳) و دانشجویان مرد در مقایسه با دانشجویان زن در خرده‌مقیاس مسئولیت‌پذیری در برابر سرزنش‌کردن (اس.دی.۱) نمره بالاتری را کسب نمودند. در مطالعات پیشین نیز نمرات بالاتر زنان در مقیاس همکاری (سی.ا.) (۲۶-۲۴، ۱۳، ۱)، مقیاس‌های آسیب‌پرهیزی (ا.چ.ای.) و پاداش-وابستگی (آر.دی.) (۳۰-۲۴، ۳، ۲) و خود-راهبری (اس.دی.) (۳۰، ۱۳) گزارش شده است. البته تفاوت در یافته‌های پژوهش حاضر با سایر مطالعات نیز دیده می‌شود. به‌عنوان مثال در پژوهش کاویانی و حق‌شناس (۱۳۸۲) عامل جنسیت دارای اثر اصلی و یا تعاملی در هیچ‌کدام از مقیاس‌های منش و سرشت نبود (۲). این تفاوت ممکن است ویژگی‌های خود وسیله‌اندازه‌گیری یعنی پرسشنامه سرشت و منش را منعکس نماید.

پژوهش حاضر نشان داد که میانگین نمرات مقیاس‌های نوجویی (ان.اس.)، آسیب‌پرهیزی (ا.چ.ای.) و خودفراروی (اس.تی.) به‌طور

مهمی که در پژوهش‌های بالینی و همه‌گیرشناسی با استفاده از پرسشنامه سرشت و منش صورت گرفته است متکی بر مقیاس‌های سطوح بالاتر آن بوده‌اند.

در پژوهش حاضر ساختار عاملی با ترکیب ۷ عامل سرشت و منش (ارزش ویژه بالاتر از یک) برای خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش ۶ عامل را نشان داد و در استخراج ۷ عامل سرشت و منش کلونینگر از شخصیت موفق نشد. در این پژوهش نسبت واریانس‌های تبیین‌شده با ترکیب ۷ عاملی، بالا بود (۵۶/۷). کلونینگر و همکاران (۱۹۹۳) در ساختار عاملی پرسشنامه سرشت و منش، ۷ عامل را مشخص کردند (۴). چندین پژوهش بر روی مدل زیستی روانی اجتماعی کلونینگر از شخصیت در جمعیت‌های فرهنگی، قومی و نژادی مختلف در خارج از آمریکا با استفاده از فرم‌های زبانی مختلف پرسشنامه سرشت و منش انجام شده است. همه این پژوهش‌ها ترکیبی از سرشت ۳ یا ۴ عاملی و یا منش ۳ عاملی را گزارش داده‌اند که احتمالاً منعکس‌کننده وجود مشکلاتی در ۷ عامل استخراج شده در یک ترکیب می‌باشد (۳، ۶، ۷، ۱۳). در پژوهش برانداستورم و همکاران (۱۹۹۸) ابعاد سرشت ۴ عاملی ۵۸/۹ درصد و ابعاد منش ۳ عاملی ۴۸ درصد و در پژوهش پیلوسولو و لیپین (۲۰۰۵) ترکیب‌های عاملی ابعاد سرشت و منش ۵۳ درصد از واریانس تبیین شده را گزارش دادند (۷، ۱۳).

ناهمخوانی بین یافته‌های فعلی با سایر پژوهش‌ها ممکن است ناشی از تفاوت‌ها در محیط‌های اجتماعی و فرهنگی و احتمالاً تا حدی ناشی از ضعف درونی مدل زیستی روانی اجتماعی کلونینگر از شخصیت باشد. شکست در تکرار ترکیب ۷ عاملی در این پژوهش در رابطه با همین استدلال مطرح می‌گردد. همچنین میانگین سنی بالاتر و استفاده از جمعیت‌های بالینی و غیربالینی و سایر جمعیت‌های قومی و نژادی در پژوهش‌های فوق برای مقایسه نتایج به‌طور مستقیم اشکالاتی را به‌وجود می‌آورد.

این پژوهش نشان داد که برخی از مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش در بین خودشان به‌طور ضعیفی همبستگی دارند که این موضوع توسط پیلوسولو و لیپین (۲۰۰۵) نیز گزارش شده است (۱۳). ضراب همبستگی بین مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش، همبستگی بالایی را بین مقیاس‌های همکاری (سی.ا.) و خود-راهبری (اس.دی.) نشان داد و این یافته دال بر این است که افرادی که به‌عنوان بالغ، مسئولیت‌پذیر و هدف‌گرا مشخص می‌شوند، تحمل، دلسوزی و همکاری را نیز نشان می‌دهند. این یافته با نتایج گزارش شده توسط سایر پژوهش‌ها همسو می‌باشد (۲-۴، ۱۳، ۲۴). بین مقیاس‌های

تفاوت نمرات در مقیاس پشتکار (پی.اس.) ممکن است با تعداد کم سؤال‌های این مقیاس، همسانی درونی ضعیف آن، تفاوت‌های محتوای سؤال‌ها در ارتباط با موضوعات مربوط به ترجمه یا تفاوت‌های واقعی فرهنگی بین دانشجویان امریکایی و ایرانی مرتبط باشد، ولی واضح و روشن نیست که کدام‌یک از این عوامل مهمترین است. همچنین ممکن است ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان امریکایی و ایرانی تفاوت در نتایج را تبیین کند.

توضیح دادن نمره پایین مقیاس‌های پاداش - وابستگی (آر.دی.) و همکاری (سی.ا.) مشکل است. زیرا ایرانی‌ها مردمی یاری‌کننده هستند و در چارچوب بهم وابسته شخصی و اجتماعی دارای ویژگی شخصیتی همدلی هستند و براساس تعریفی که سیستم ارزشی غرب از اصطلاح «همکاری‌کننده»، به عنوان یک صفت فردی دارد، این موضوع ممکن است بین دو فرهنگ متفاوت باشد.

به نظر می‌رسد که با توجه به تفاوت در میانگین نمرات مقیاس‌های پرسشنامه سرشت و منش در دو نمونه دانشجویان ایرانی و امریکایی، بهتر است برای تعامل تظاهرات بالینی و غیربالینی داده‌های هنجاری بین فرهنگی خاصی، برگرفته از فرم‌های ترجمه شده این پرسشنامه، در نظر گرفته شوند.

این پژوهش دارای چندین محدودیت می‌باشد. نمونه پژوهش حاضر معرف جمعیت عمومی نبوده و در اعتباریابی پرسشنامه سرشت و منش، ملاک‌های بیرونی را در نظر نگرفته است. در پژوهش‌های آینده، جهت بررسی روایی پیش‌بین، لازم است این پرسشنامه در ارتباط با داده‌های جمع‌آوری شده به وسیله مصاحبه‌ها و تشخیص‌های بالینی، از طریق پی‌گیری برخی ملاک‌های بیرونی، مثل اضطراب و افسردگی با به‌کارگیری ابزارها و آزمون‌های معتبر مثل پرسشنامه اضطراب بک (بی.ای.آی.)^۱ و پرسشنامه افسردگی بک-۲ (بی.دی.آی.)^۲ مورد بررسی قرار گیرد. همچنین بررسی‌های پیگیرانه طولانی مدت در مورد داده‌های به‌دست آمده ضروری به نظر می‌رسند.

نتیجه‌گیری

فرم ایرانی پرسشنامه سرشت و منش ابزار معتبری جهت سنجش شخصیت براساس مدل زیستی روانی اجتماعی کلونینگر بوده و از ویژگی‌های روان‌سنجی و پایایی و روایی قابل قبول برای استفاده در جمعیت دانشجویان دانشگاه برخوردار است و با توجه به نتایج

معنی داری بالاتر از دانشجویان امریکایی است و میانگین نمرات مقیاس‌های پاداش - وابستگی (آر.دی.)، پشتکار (پی.اس.)، خود-راهبری (اس.دی.) و همکاری (سی.ا.) به‌طور معنی داری پایین‌تر از دانشجویان امریکایی می‌باشد.

تفاوت بین نمرات مقیاس‌های دانشجویان امریکایی و ایرانی در پرسشنامه سرشت و منش ممکن است ناشی از چندین عامل باشد. نمرات بالاتر مقیاس‌های نوجویی (ان.اس.)، آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.) و خودفراروی (اس.تی.) می‌تواند به واسطه موضوعات مربوط به زبان، ترجمه، تفاوت‌ها در ویژگی‌های شخصیتی و تفاوت‌های اجتماعی - فرهنگی بین دو نمونه پژوهش توضیح داده شود. نمره بالاتر در مقیاس نوجویی (ان.اس.) در دانشجویان ایرانی می‌تواند به‌طور نسبی به این دلیل باشد که میانگین سنی دانشجویان ایرانی پایین‌تر از دانشجویان امریکایی بود (۲۱/۸ سال در برابر ۳۴/۱ سال). تفاوت در نمره مقیاس خودفراروی (اس.تی.) ممکن است به‌طور نسبی به این علت که درصد آزمودنی‌های زن در دانشجویان ایرانی بیشتر از دانشجویان امریکایی (۶۳ درصد در برابر ۵۰ درصد) و میانگین نمره دانشجویان زن در پژوهش حاضر در مقیاس خودفراروی (اس.تی.) بالاتر از دانشجویان مرد بود، تبیین شود.

نمره بالای مقیاس آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.) و نمره پایین مقیاس خود-راهبری (اس.دی.) در دانشجویان ایرانی احتمالاً مربوط به جامعه ایرانی است که دارای مردمی بهم وابسته‌تر است تا مستقل. این گرایش و احساس ملی و ساختار اجتماعی به‌هم وابسته ممکن است این یافته را که دانشجویان ایرانی را به عنوان اجتناب‌کنندگان از آسیب و کمتر خودمختار توصیف می‌کند، تبیین نماید. لیبین و همکاران (۱۹۹۴)؛ بلک و شی لین (۱۹۹۷)، هانسینی و همکاران (۱۹۹۹)، پیرسون و هیوجرت (۲۰۰۱) و پریس و همکاران (۲۰۰۷) گزارش دادند که مقیاس‌های آسیب‌پرهیزی (اچ.ای.) و نیز خود-راهبری (اس.دی.) (به‌طور منفی) با افسردگی ارتباط دارند (۲۹-۳۲، ۲۴). لذا یک نقص روش‌شناختی پژوهش حاضر این است که در نمونه این پژوهش افسردگی مورد ارزیابی قرار نگرفته است. به‌هرحال، ارزیابی‌هایی از این قبیل برای سایر نمونه‌های هنجاری در دسترس نمی‌باشد و از طرفی روش‌های اجرایی و برای بررسی این موضوع که تفاوت‌های آسیب‌شناختی روانی می‌توانند تفاوت‌های مشاهده شده در نمرات پرسشنامه سرشت و منش بین دو نمونه پژوهش را توضیح دهند، وجود ندارد. وانگهی هدف پژوهش حاضر به‌دست آوردن داده‌های هنجاری در نمونه دانشجویی بود و نه ارائه ترکیب‌های پرسشنامه سرشت و منش در آزمودنی‌های سالم.

1- Beck Anxiety Inventory (BAI)

2- Beck Depression Inventory-second edition (BDI-II)

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برای حمایت مالی این پژوهش، جناب آقایان دکتر آرام حمیدی برای تهیه و ترجمه پرسشنامه از انگلیسی به فارسی و دکتر جلیل کوهپایه‌زاده برای تحلیل داده‌ها و سرکارخانم فرزانه تاج میری برای نمره‌گذاری پرسشنامه‌ها تشکر و قدردانی می‌گردد.

حاصله، پیش‌بینی می‌شود که در کل جمعیت ایرانی نیز معتبر و قابل استفاده باشد که تأیید این امر منوط به انجام پژوهش‌های بعدی است. پرسشنامه سرشت و منش ممکن است در پژوهش‌های آینده در کشورهای مختلف، برای درک بهتر آسیب‌شناسی روانی، همچنین شخصیت بهنجار و بررسی تفاوت‌های روانشناختی در میان مردم از فرهنگ، قومیت‌ها و نژادهای مختلف، مفید باشد.

منابع:

- 1- Cloninger CR, Svrakic DM, Przybeck TR. A psychobiological model of temperament and character. *Archive of General Psychiatry* 1993;50(12): 975-990.
- 2- Cloninger CR, Przybeck TR, Svrakic DM, Wetzel R. The temperament and character inventory (TCI): A guide to its development and use. First edition. USA. St Louis: Center for Psychobiology of Personality, Washington University; 1994, pp: 23-175.
- 3- Sung SM, Kim JH, Yang E, Abrams KY, Lyoo K. Reliability and validity of the Korean version of the temperament and character inventory. *Comprehensive Psychiatry* 2002;43(3): 235-243.
- 4- Cloninger CR, Svrakic DM. Personality dimensions as conceptual framework for explaining variations in normal, neurotic and personality disordered behavior. In: Burrows GD, Noyes R, Roth M. (Eds.). *Handbook of anxiety*. Vol. 5. Amsterdam. Netherlands. Elsevier; 1992, pp: 79-104.
- 5- Cloninger CR, Svrakic DM. Differentiating normal and deviant personality by the seven factor personality model. In: Strack S, Lorr M. (Eds.). *Differentiating normal and abnormal personality*. First edition. New York: Springer Publishing Company; 1994, pp: 40-64.
- 6- Kijima N, Saito R, Takeuchi M, Yoshino A, Ono Y, Kato M, et al. Cloninger's seven-factor model of temperament and character and the Japanese version of the temperament and character inventory. *Archive of Psychiatric Diagnostic Clinical Evaluation* 1996; 7: 379-399.
- 7- Brandstorm S, Schlette P, Svrakic DM, Przybeck TR, Lundberg M, Forsgren T, Sigvardsson S, et al. Swedish normative data on personality using the temperament and character inventory. *Comprehensive Psychiatry* 1998; 39(3): 122-128.
- 8- Brandstorm S, Richter J, Przybeck TR. Distributions by age and sex of the dimensions of temperament and character inventory in a cross-cultural perspective among Sweden, Germany and the USA. *Psychological Report* 2001; 89(3): 747-758.
- 9- De La Rie SM, Duijsens IJ, Cloninger CR. Temperament, character and personality disorders. *Journal of Personality Disorders* 1998; 12(4): 362-372.
- 10- Griego J, Stewart SE, Coolidge FL. A convergent validity study of Cloninger of the temperament and character inventory with Coolidge Axis II Inventory. *Journal of Personality Disorders* 1999; 13(3): 257-267.
- 11- Herbest JH, Zonderman AB, Mc Crae RR, Costa PT. Do the dimensions of the temperament and character inventory map a simple genetic architecture? Evidence from molecular genetics and factor analysis. *American Journal of Psychiatry* 2000; 157: 1285-1290.
- 12- Kijima N, Tanaka E, Suzuki N, Higuchi H, Kitamura T. Reliability and validity of the Japanese version of the temperament and character inventory. *Psychological Reports* 2000; 86(3Pt1): 1050-1058.
- 13- Pelissolo A, Lepine JP. Normative data and factor structure of the temperament and character inventory (TCI) in the French version. *Psychiatry Research* 2000; 94(1): 67-76.
- 14- Sato T, Narita T, Hirano S, Kusunoki K, Goto M, Sakade K, et al. Factor validity of the temperament and character inventory in patients with major depression. *Comprehensive Psychiatry* 2001;42(4): 337-341.
- 15- Gutierrez F, Torrens M, Boget T, Martin-Santos R, Sangorrin J, Perez G, et al. Psychometric properties of temperament and character inventory in (TCI) questionnaire in a Spanish psychiatric publication. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 2001; 103(2): 143-147.
- 16- Preiss M, Klose J, Spaniel F. Temperament a charakter podle C.R. Cloningera u psychiatrickych pacientu a obecne populace. *Psychiatrie* 2000; 4(4): 251-254.
- 17- Preiss M, Klose J. Diagnostika poruch osobnosti pomoci teorie C.R. Cloningera. *Psychiatrie* 2001; 5: 226-231.
- 18- Fleger J, Preiss M, Klose J, Havlicek J, Vitakova M, Kodym P. Decreased level of psychobiological factor novelty seeking and lower intelligence in men latently infected with the protozoan parasite *Toxoplasma gondii*. Dopamine, a missing link between schizophrenia and toxoplasmosis. *Biological Psychology* 2003; 63(3): 253-268.
- 19- Hosack L, Preiss M, Halir M, Cermakova E, Csémy L. Temperament and character inventory (TCI) personality profile in methamphetamine abusers: A controlled study. *European Psychiatry* 2004; 19(4): 193-195.
- 20- Simova M, Preiss M, Bares M, Kopecek M, Jezkova T, Stopkova P, Klose J. Zmeny osobnostnich rysu v prubehu psychiatricke hospitalizace, pilotni studie s Cloningerovym dotaznikem temperamentu a charakteru (TCI). *Psychiatrie* 2004;8(4): 286-292.
- 21- Kaviani H. [Bio theory of personality. (Persian)]. Second edition. Tehran. Mehrakavian; 2008, pp:28-80.
- 22- Cloninger CR. A unified biosocial theory of personality and its role in the development of anxiety states. *Psychiatr Dev*. 1986; 4(3): 167-226.
- 23- Svrakic DM, Whitehead C, Przybeck TR, Cloninger CR. Differential diagnosis of personality disorders by the factor model of temperament and character. *Arch Gen Psychiatry* 1993; 50(12): 991-999.
- 24- Preiss M, Kucharova J, Novak T, Stepankova H. The temperament and character inventory-Revised (TCI-R): A psychometric characteristics of the (Czech version). *Psychiatr Danub*. 2007; 19(1-2): 27-34.
- 25- Gutierrez-zotes JA, Bayon C, Montserrat C, Valero J, Labad A, Cloninger R, et al. Inventario del temperamento y el caracter-revisado (TCI-R). Baremacion y datos normativos en una muestra de poblacion general. *Actas Esp Psiquiatr* 2004; 32(1): 8-15.
- 26- Hansenne M, Delhez M, Cloninger CR. Psychometric properties of the temperament and character inventory-revised (TCI-R) in a Belgian sample. *Journal of Personality Assessment* 2005; 85(1), 40-49.
- 27- Cloninger CR, Przybeck TR, Svrakic DM. The tridimensional personality questionnaire: U.S. normative data: *Psychological Reports* 1991; 69(3Pt1): 1047-1057.
- 28- Svrakic DM, Przybeck TR, Cloninger CR. Further contribution for the conceptual validity of the unified biosocial model of personality: U.S and Yugoslav data. *Comprehensive Psychiatry* 1991; 32(3): 195-209.
- 29- Hansenne M, Pitchot W, Pinto E, Kjirik K, Ajamieh A, Annseau M. Temperament and character inventory (TCI) and depression. *Journal of Psychiatric Research* 1999; 33(1): 31-36.

30- Lepine JP, Pelissolo A, Teodorescu R, Teherani M. Psychometric properties of the French version of the tridimensional personality questionnaire (TPQ). *Encephale* 1994; 20(6): 747-753.
31- Black KJ, Sheline YI. Personality disorder scores improve with effective pharmacotherapy of depression. *Journal of Affective*

Disorders 1997; 43(1): 11-18.

32- Perison AR, Heuchert JW. The relationship between personality and mood: comparison of the BDI and the TCI. *Personality & Individual Differences* 2001; 30(3): 391-399.